

Pretul

pentru Sibiu pe 1 an întreg 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai mult pe an; — trimis cu poșta în lăuntrul monarhiei pe 1 an întreg 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinătate pe 1 an 10 fl. sôu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. sôu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIUL

Diariu politic, national-economic și literar.

Ori-ce inserate,

se platesc pe serie sôu linia, cu litere merute garmondu, la primă publicare câte 7 cr., la adouă și a treia câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 or. de timbru la tesaurul public.

Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usioru prin assemnatiunile poștei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 35.

Sibiu, 2/14 Maiu 1879.

Anulu II.

În memori'a dilei de 3/15 Maiu 1848.

... Acum se încerca crudii în orb'a loru trufia
Se ne rapesca limb'a, dar' morti numai o damu!
A. Muresianu.

Joi este diu'a de 3/15 Maiu, acea di memorabila și sânta dela care se datedia reascerea natiunei romane din Ungari'a și marele principatu alu Transilvaniei, prin redesteptarea și emanciparea a miliône de jobagi romani, de a caroru esistenția lumea uitase cu totulu.

Este un'a din datorintiele cele mai sacre și mai sublime ale diaristiceii ori carui poporu, de a reinprospeta neincetatu suvenirile pretiose ale trecutulu și a redestepta consciintia nationala somnolenta și inabusita, pentru ca viitoriulu va fi alu acoloru popôra, cari cunoscându'si trecutulu voru sci se se ferisca de a cadea în recediv'a gresielor comise, fara de a 'si compromite înse prezentulu.

Vomu lasa deci la o parte ori ce recriminatiuni inoportune, vomu evita ori-ce frase seci dar' sunatore, și în prediu'a acelei mari serbatori de insufetire și de doliu nationalu vomu dice natiunei nôstre: Ia a-mana memoriile acoloru dile, citescele cu atentiune și apoi compara starea de astadi cu aceea de înainte cu 31 ani!

O se aflamu forte multa asemenea în reu, dar' vomu afla și diferentie în bine. Reulu de care amu suferitu atuncea este acelasiu, care ne face se suferimu și astadi, er' binele ilu aflamu în progresulu pe care l'amu facutu de atunci în cöce, cu ajutoriulu esperientieloru pe care ni le amu castigatu în lupt'a la care amu fostu angajati prin sörtea nôstra, pentru apararea limbei, a nationalitatii și a esistenției nôstre în patri'a nôstra legitima.

Unii voru dice și acestia sunt pessimistii incurabili, cari aru voi se fortiedie și se accelere die prin unu salto mortale processulu firescu alu desvoltarei nôstre organice, ca natiunea nôstra nu numai ca n'au facutu dela 1848 încöce nici unu progresu, dar' din contra a regresatu.

Sunt erasi altii, și acestia sunt optimistii, cari vedu tôte în bine, sunt multumiti cu sörtea loru și se temu de ori ce miscare, prin care li s'ar turbura linistea și pacea loru.

Si unii și altii pornescu din puncte de vedere extreme, care comparate între ele, sunt ambele periculoase și compromitatore a sacrei nôstre cause. Pessimismulu este periculosu, pentru ca elu, desconsiderandu logic'a faptelor, nu isi ia tempu și i lipseste sangele rece, pentru ca se calcule die cu factori reali, ci predominatu de o imaginatiune aprinsa, pentru ca se nu dicemu bolnava, este forte aplecatu a pune totulu pe o singura carte și a jucă *Va banque*. A recomanda astadi natiunei romane unu astfelu de jocu politicu desperatu, n'ar fi numai o nebunia, dar o crima de les-natiune. Optimismulu asemenea este periculosu, pentru-ca elu, fiindu inrudit de apröpe cu fatalismulu și lenea, ar face imposibile ori ce progresu și ar paralisa ori ce resistentia, ceea ce pentru natiunea romana ar fi identicu cu sinucidere de buna-voia.

Avemu deci se alegemu între cele doué extreme și asia precum au facutu protoparinti nostri, a caroru memoria o serbam în diu'a de 3/15 Maiu, nici nu vomu despera, dar' nici nu ne vomu legana în visuri molatice și enervatore, ci standu fiestecare la postulu seu ne vomu implini cu scumpetate missiunea și datorinti'a nôstra de cetatieni și romani. Ne vomu feri de a comite vre unu faptu neprecugetatu, care se astepta cu mare doru de catra adversarii nostrii politici, dar' nu vomu inceta de a ne aparâ drepturile și bunurile nôstre nealienabile, ori de cate ori ele voru fi amenintiate. Acesta o amu facutu dela 1848 în cöce și o vomu face și de aci 'nainte. „Nu admiru atatu,“ a disu marele istoricu francesu J. Michelet, „pe acei eroi, cari într'o di facu fapte mari, ci admiru pe acela si acela este unu adeveratu erou pentru mine, care de dimineti'a pana ser'a isi face în consciintia datoria sa.“

Luandu de basa principiile dreptulu romanu care sunt: *Honeste vivere, Neminem laedere, Suum cuique tribuere*, natiunea romana si-a formulatu în diu'a de 3/15 Maiu 1848 cunoscutulu seu programu politicu, constatatoru din 16 puncte. Acelu programu, care a fostu consacratu și sigilatu prin torente de sange ce au cursu în lupt'a libertatii și a emanciparei, gratia politiceii neconstante și siovaitore ce a urmatu dela 1866 încöce, au remasu nerealisatu, de si a fostu sanctionatu prin patent'a imperiala din Februaru și prin diplom'a din Octombrie din anii: 1860 și 1861.

Un'a din consecintiele dualismulu a fostu și este, ca natiunea romana a fostu redusa erasi în starea în care s'au aflatu înainte de acesta cu 31 ani. Ea astadi se vede provocata și fortata a reincepe de nou lupt'a de aperiare în contra arbitrariulu și a nedreptulu. Lupt'a ei este legitima, pentru ca i s'a pusu erasi în cestiune limb'a, biseric'a și nationalitatea sa, care sunt garantiile și conditiunile esistenției sale. Asupra programulu nostru nationalu nu pote deci exista nici o dissensiune. Elu pote fi numai unulu si pe acesta ilu cunöcse lumea întrega.

Este alta cestiune modalitatea cum se realisamu acelu programu. Noi credemu, ca fatia cu evenimentele dejă petrecute și fatia cu cele ce se prepara, nici acesta nu ne va causa dificultati și ca furtuna ne va afla:

Uniti în cugete și simtiri!

O voce fratiésca.

Reproducemu mai la vale unu interesantu articulu pe care ilu publica „Romanulu“, decanulu diaristiceii de dincolo de Carpati, relative la proiectulu de magiarisare.

Acelu articulu suna:

„Camer'a din Pest'a a inceputu desbaterea proiectulu de lege pentru maghiarisarea nationalitatiloru.

Nu ne place se ne amestecamu în afacerile din intru ale nici unu statu, dupa cum nu ne place se vedemu pe straini amestecandu-se în afacerile nôstre; dar', facöndu parte dintre popôrale orientale, pe care situatiunea geografica și necesitatea esistenției le obliga de-ai traî nu numai în pace unulu cu altulu, ci și în cea mai perfecta intielegere, pentru ca ast-felu se 'si pöta garantâ reciproc și cu poteri unite interesele și esistenția, credemu ca este pentru noi o inalta datoria patriotica de-a ne incerca se oprimu pe poporulu maghiaru, și mai cu osebite pe actualii lui conducetori, pe calea fatala, pe care inaintedia atatu de repede și neprudentu.

Devis'a marelui statu alu Austriei a fostu și este inca: *Viribus unitis* (cu poteri unite.) Observarea acestui principiu a fostu temel'ia politiceii austriace; multumita acestei solide temelii, Austri'a a potutu tine în tempu de vecuri, intrunite în giurulu stindardulu seu poporatiuni de giuti și de limbi deosebite.

Principiulu egalitatii acoloru poporatiuni între ele era poterea, care le intrunea, le alipea una de alta, candu nevoi'a aperiarii statulu o cerea, dar' le lasa libere de a traf ore-cum o viatia a loru propria, de a se cultivâ

Foisiör'a „Observatoriulu“.

3/15 Maiu.

Roma mia sarà ancor bella.

Rom'a mea va fi inca frumösa.

Petrarca.

3/15 Maiu!

O di fatala, totu-odata di de bucuria pentru poporulu meu! Cum o se te 'ntimpinu?

Se versu torinti de lacrimi pentru cei patru-dieci mii, cari, frangendu lantiurile sclaviei umilitore, si-au versatu sangele nobilu si au apusu pentru totu de un'a din mijloculu nostru!

Se blastemu în ör'a acést'a ursit'a ingrata, ce a înduratu poporulu romanu pana la sosirea ta?

O, nu! De trei ori fi bine-cuventata di marétia! Aniversarea ta imi este scumpa intocma cá aniversarea inviarii Mentuitoriulu. Precum omenirea prin serbarea inviarii lui Christu serbeza triumfulu dreptatii si adeverulu, asemenea natiunea romana la amintirea ta, isi serbeza recastigarea elenodieloru celoru mai sante, adeca libertatea si egalitatea. Sangele sacru, o martiri de la 48, cu care ati ingrasiatu manösele campii din frumösa Transilvania, ne va servi de unu memento eternu alu devotamentulu vostru!

Pe voi v'a cantatu poetulu:

„Bravii mosi ai nostri
„În bataia-amara
„Pentru esistenția
„Sange au versatu.
„Ah, stramosii nostri
„În lupte sangerara,
„Înse ne lasara
„Nume nepetatu.

(Vulcanu.)

3/15 Maiu! Tu mi-revoci întrega istori'a poporulu romanu, dela straplantarea lui în Daci'a de catra divulu Traianu, pana în timpulu presentu, istoria plina de suferentie umilitore și degradatore; imi revoci timpulu candu romanulu plangea în dorere:

„La ce 'mi resari tu söre
„Si cui tramiti lumina?
„La unulu, ce în pesteri
„Profunde-i exilatu?
„La cela-ce din léganu
„Nu are di senina,
„Pe care mam'a 'n fasie
„De micu l'a maltratatu?

„De ce nu faci o, Dömnö,
„Minuni, cá si 'n pusthie
„Cu populu Judei.
„Prin Moise, omulu teu,
„Se scoti din jugu o ginte,
„Ce geme în sclavie,
„Cerendu între suspine
„S'o scapi d'atat'a reu!

(Muresianu.)

Da, pana la 48, poporulu romanu a fostu ingenunchiatu. Ce dicu? Elu nici nu era numeratu între popôra. Era numai toleratu în patri'a sa, sclavu legatu de glia.

Dar canteclulu leiloru de pe malurile Senei: *Mourir pour la patrie c'est le sort le plus beau, le plus digne d'envie**, se reflecta cu taria prin muntii Transilvaniei. Echoulu acelu-a se traduse aici în cunoscutulu refrenu:

„Morimu mai bine 'n lupta
„Cu gloria deplina
„De catu se fimu sclavi erasi
„În vechiulu nostu pamentu! (Mures.)

*) A mori pentru patria este sörtea cea mai frumösa, cea mai demna de doritu.

Cà - ci

„Ce-i vieti'a nôstra în robia öre?

„Nöpte fora stele, dia fora söre.

„Cei-ce pörta lantiulu si-a traî mai voru,

„Merita se 'lu pörte spre rusinea loru.

„Dar romanulu nu va câmpulu fora flori,

„Dile lungi si triste fora serbatori. (Bol.)

Si cine se nu se minuneze de curagiulu și virtutea poporulu nostru desvoltata la 48 dupa 3/15 Maiu?

Atunci, candu ni se batjocoriau santele biserici, candu se inpusica asupra iconéi lui Isusu Christosu între strigate: A incetatu de a mai fi Ddieulu romaniloru, — atunci, poporulu nostru se portâ cu unu tactu admirabilu, cu o tenuta exemplara.

Asiu dorî cá fratii mei se fia totu de una petrunci de acelasiu sentimentu de curagiu și insufetire, se fia armati cu aceasi abnegatiune, cum au fostu la 3/15 Maiu, candu 40 mii au depusu în faci'a Ceriulu urmatorulu juramentu, pururea memorabile în vieti'a nôstra: Juru în numele Tatalui și alu Fiulu și alu spiritulu sântu, Ddieulu celu viu, cumca voi fi pururea credinciosu Imperatulu Austriei și Marelui Principe și Augustei case austriace, amiciloru Majestätii și ai Patriei voi fi amicu și inamiciloru inamicu; cumca cá romanu voiu tiené totu de un'a natiunea nôstra romana pe calea drépta și legiuita și o voiu aperi cu tôte poterile încontra ori-carui atacu si asupriri; nu voiu lucrâ nici odata încontra drepturiloru și a natiunei romane, ci voiu tiené și aperi legea și limb'a nôstra romana, precum si libertatea, egalitatea și fratiétatea; pe aceste principie voi respectâ tôte natiunile ardelene, poftiundu egala respectare de la densele; nu voiu incerca se asuprescu pe nimene, dar nici nu voiu suferi se ne asupresca nimeni; voiu conlucra la pazirea dreptatii, la inaintarea binelui umanitatii, alu natiunei romane și alu patriei nôstre. — Asia se 'mi ajute Ddieu

in sensu nationalu pastrandu'si limb'a si avendu o autonomia óre-care.

Constitutiunea din a. 1867 este primul pasu facutu afara din calea vechia si intielépta pe care o indicase vointi'a diferitelor poporatiuni si necesitatea esistentiei lor nationale si in acelasiu timp comunu cu acelorlalte. Constitutiunea aceea asigurá natiunii magiare o esistentia separata; din acestu punctu de vedere ea trebué se fia primita cu bucuria de toti ómenii ce dorescu a vedé Europ'a organisata dupa nationalitati; din nenorocire, ea avea inse defectulu capitalu de a despoia pe celelalte natiuni din regatulu ungurescu de drepturile recunoscute lor si pâna aci practicate, de a le inpuce unu felu de miciorare in situatiunea lor politica, miciorare pe care n'au meritat'o, care este nedrépta, nelogica si chiaru primejdiosa.

Acea Constitutiune fu primul pasu pe o cale gresita, dupa noi, intru câtu privesce celelalte nationalitati, afara de cea maghiara, si contraria invetiamentelor istoriei; proiectulu pentru maghiarisarea nationalitatiloru este alu douilea pasu pe acésta fatala cale.

Invetiamentele ce tragemu din istoria, principiile ce profesamu, necesitatea intrevéduita si de unii politici maghiari, cá tóte popórale orientale se traiésca in intielegere unulu langa altulu, pentru a-si poté garantá reciproc esistenti'a, ne inpuce a face acésta desteptare veciniloru nostri, Maghiarii.

E o mare si neiertata gresiéla de a repeti in secolulu XIX si in mijloculu Europei procederi dejá inchite si care—ori unde au fostu aplicate pana acum—n'au datu de catu rezultate rele.

Aduca-si aminte de acésta barbatiu politici maghiari inainte de-a inscrie cá unu simbolu de credintia in legile loru persecutiunea, suprimarea unoru nationalitati.

Aduca-si aminte cá natiunea romana, redusa la iobagie, persecutata, ajunsa in Ungari'a si Transilvani'a mai reu de catu clas'a Paria pe pamentulu udatu cu sudórea stramosiloru ei, nu'si a perdutu de locu nationalitatea, nici caracterulu seu nationalu.

Acestu exemplu trebuie se invetie pe vecinii nostri Maghiarii, cá natiunile in genere, si natiunea romana in particularu, nu se desnacionalisédia. Prin urmare, noiele silintie de desnacionalisare prin legi, ce le-ar face ei astadi, nu ar contribui de câtu a introduce inamici'a intre dóue nationalitati, ce trebuie se remana si se devina in adeveru amice, fara cá aceste legi se 'si póta ajunge vreodata la scopu.

Ómenii politici maghiari sunt in momentul de a face unu pasu gresitu din tóte punctele de vedere. Ne implinimu datori'a de amici si vecini de a le spune parerea nóstra.

Transilvani'a.

— Sibiiu. — (Dela sinodulu archidiecesanu.)

(Urmare.)

Raportulu

consistoriului archidiecesanu, cá senatu scolasticu pe anulu 1878.

II.

In câtu pentru datele statistice despre starea si progresulu scóleloru nóstre confessionale alaturamu aci 4 conspecte si anume:

I. Despre frecventarea scóleloru din care este evidentu, ca baetii obligati a umblá la scóla in etate dela 6—12 ani au fostu 58,436; ér' dela 12—15 ani au fostu 25,285, cu totulu dar' dá sum'a de 83,721.

In comparatiune cu anulu trecut diferentia

si se 'mi dea mentuirea sufletului meu. Aminu."

Acesta a fostu credeulu antecessoriloru nostri, confesatu la Blasiu pe „Campulu libertatii“ acesta este si trebuie se remana si credeulu generatiuniloru urmatóre.

Este probabilu, ca se voru incercá multe asupra natiunei romane, ba concedemu, ca sunt chiar in mijloculu nostru de aceea, carora le este frica de tóta tufa si striga neintreruptu: nu totu cu nat'a in gura, nu atát'a romanismu! Se despretiuimu pe asemeni slabi de ánger, pentru ca nu asiá se castiga védia si reputatiune. Fia-care, dice Knigge, atát'a valoréza in lume, cáta valoré isi scie dá insusi. De candu arinat'a Romaniei si-a inscriu valoréza pe redutele Plevnei, de atunci alt'a este judecat'a Europei despre dens'a. Este adeveratu, ca

„Capulu, ce se 'ndóia
„Palosiulu nu 'lu taia,
„Dar sub umilintia
„Lantiulu incovóia.

D'aceea, curagiu si perseverantia si se fimu siguri, ca de vomu avé credintia câtu unu gráunte de musidaru, dupa dis'a scripturei, vomu dice muntelui acestuia: muta-te si se va mutá.

D-dieulu nostru nu ne va parasí nici odata.

Románi!
„Laudati 'lu, ca e mare
„Ddieu
„Ce-a pazitu cu mana tare
„Pe romani, poporulu seu.
„Elu ne-a fostu din veci Parinte,
„Si stepánu.
„Nici de astadi inainte
„N'a se uite pe romanu. (Laped.)

P.-P.

este, ca in anulu 1876/7 scol. fiindu copii obligati la scóla 57,013 anulu scol. 1877/8 da unu plus de 1423 pentru cei in etate dela 6—12 ani; ér' pentru cei de etate dela 12—15 ani fiindu in anulu scol. 1876/7 24,452 resulta pe anulu 1877/8 unu plus de 833, totalulu unu plus de 2256.

II. Despre starea edificiiloru de scóle din care se vede, ca edificii proprii scolastice avemu 627, ér' inchiriate sunt 155, corespundetóre legeri sunt 496 ér' defectuóse sunt 268.

III. Despre valoréa edificiiloru scóleloru prin care in totalu se arata o valoré de 641,639 fl. 26 cr. v. a. in anulu precedentu scolasticu au fostu 523,434 fl. 53 cr.

IV. Despre invetiatorii aplicati la scóla.

Din care se vede ca in archidiecesa sunt invetiatorii la scólele nóstre confessionale aplicati 853 dintre cari 254 sunt numiti definitivu. Trebuie se observamu aci, ca in aceste date statistice, nu sunt coprinse si datele din protopopiatulu Turd'a-inferióra, de unde nici pâna in momentul din urma conspectele nu ne-au sositu.

Cu deosebire si in specialu raportamu, ca la institutul nostru teologico-pedagogicu in anulu trecut scol. 1877/8 au fostu in anulu I. 39; in anulu II. 35; in anulu III. 38. Pedagogi au fostu in cursulu de anulu I. 12; de anulu II. 8.

In comparatiune cu anulu 1876/7 scolasticu vedemu diferenti'a de minus 26 in a. I, de minus 41 in a. II, si de plus 9 in a. III teologicu; ér' pedagogii in anulu trecut scolasticu in class'a I au fostu mai multi cu 2; si in class'a a II mai pucini cu (unulu) 1.

La gimnasiulu nostru din Brasiovu au frecventatu studiile in scólele gimnasiale 183; la scóla reala 54; la scóla comerciala 19; la scóla primara de copii 293; dto de copile 180; dto de repetitiune 48; dto de meseriasi 66.

Aci se arata o diferenti'a fatia cu anulu trecut: La gimnasiu unu plus de 18 scolari; la scól'a reale unu minus de 17; la scól'a comerciala unu plus de 2; in scól'a primara de copii unu minus de 69; dto de copile unu plus de 3; dto de repetitiune unu minus de 31; dto de meseriasi unu plus de 16.

La gimnasiulu nostru din Bradu de 4 clase au frecventatu in anulu trecut scolasticu 1877/8 scolari 63; in comparatiune cu frecventantii din anulu anterioru dá unu plus de 11 scolari. La scól'a normala au frecventatu in anulu trecut scol. 34. In comparatiune cu elevii din anulu anterioru se vede unu plus de 4 scolari.

La gimnasiulu superioru de statu din Sibiiu au fostu si in anulu trecut scolaru 100 tineri, romani gr.-or. in tóte 8 clasele, cari cu totii au fostu instruiti in catichisatiune si doctrin'a religiunei in seminariulu nostru Andreianu prin professori instituiti anume spre acésta.

La gimnasiulu romanu greco-catholicu din Naseudu in anulu trecut scol. au fostu 40 scolari de religiunea nóstra si 8 elevi in scólele normale de acolo.

In câtu pentru celelalte scóle ale nóstre capitale, si anume: din Brasiovu, Satulungu (Sacele), Branu, Zernesti, Venetia de josu, Resinari, Seliste, Sebesiu, Lancremu si Dobr'a datele statistice sunt coprinse in conspectele substernute din partea protopopiloru respectivi cá inspectori scolari.

Scólele comunale infintiate de statu au remasu totu acele din anulu trecut, si prin urmare ele nu s'au inmultitu.

Asemenea e starea cu scólele admoniate din partea autoritatiei supreme politice, ca adeca a remasu admoniate totu cele din anulu trecut, dar' ca ele nu s'au inchisu facéandu-se din bunu timpu dispositiunile necesare, atátu din partea acestui consistoriu, câtu si din partea inspectoriloru si comunelor respective de a aduce acele scóle in stare corespundetóre legeri.

In câtu pentru catichisatiune acestu consistoriu are onórea a raportá, ca dupa relatiunile, ce au intratu aici, in acésta privintia, catichisatiunea s'a observatu in tóta regul'a si in modu corespundetóru ordinatiuniloru si regulamentelor date in acésta vedere.

III.

In cele ce privesce alte afaceri scolastice ve raportamu precum urmédia:

Cursurile supletóre ale invetiatoriloru s'au tinutu si in var'a anului trecut conformu regulamentelor subsistente in privintia acésta.

Consistoriulu inse dupa esperienti'a facuta pâna acum si dupa raporturile conducétoriloru meniti pentru tinerea cursuriloru, a venit la convingere, ca acele asia precum sunt ele constituite astadi,

nu au produsu unu resultatu destulu de multiumitoru. Caus'a pare a fi nu atátu zelulu invetiatoriloru de-a participá la aceste cursuri, câtu mai verosolu lips'a de-o practica si sistematica intrunire a invetiatoriloru la asemenea cursuri, mai adaogéandu inca la acésta lipsa si lips'a subsidiiloru materiale.

Din aceste considerante consistoriulu a aflatu de bine a inlocui acele cursuri supletóre prin instituirea de „reuniuni invetiatoresci“, cari in organismulu lor se reprezente si propiaminte se suplínésca conferentiele invetiatoresci introduse la noi inca inainte de instituirea cursuriloru supletóre.

Spre acestu scopu consistoriulu a numitu o comisiune cu insarcinarea de-a elaborá unu statutu pentru infintierea in modulu celu mai posibilu uniformu de „reuniuni invetiatoresci“ in archidieces'a nóstra. Comisiunea numita 'si-a substernutu lucrarea sa (Nr. 527 ex 1879), care dinpreuna cu alte acte relative la acésta cestiune se voru substernerne venerabilulu sinodu.

B. Din rubric'a budgetului votatu pentru ajutorarea invetiatoriloru si scóleloru nóstre confessionale, avemu onórea a ve raportá, ca din acestu ajutoru s'au inpartasitu: a) 36 invetiatorii in activitate; b) 3 invetiatorii nepotinciosi si c) 10 scóle mai serace si mai strimtorate.

C. La admiterea pentru facerea examenului de calificatiune au incursu suplicele a 50 invetiatorii dintre cari 33 au fostu declarati de calificati, 5 s'au declarat de necalificati; ér' 12 nu s'au prezentatu la facerea examenului.

D. In cestiunea fondului de pensii pentru invetiatorii, veduvelu si orfanii lor, nu avemu de-a ve raportá alta decâtu, ca suntemu totu in stadiulu in care eramu la sesiunea din anulu trecut. Acésta cestiune inse s'a luat in desbatere la congresulu nostru nationalu bisericescu din tómn'a anului trecut. S'a numitu din partea acelu congresu o deputatiune, care se intrevina la Ministeriu si chiar la tronu pentru sustinerea dreptului archidiecesei nóstre la institutul de pensionarea invetiatoriloru, veduveloru si orfaniloru lor aplicati in institutiele nóstre scolastice de confessiunea ce profesamu.

E. Cá unu casu specialu ve raportamu ca in comun'a Barseni unde statulu infintiasc scóla comunala de statu la staruinti'a démna de tóta lauda a poporeniloru nostri de-acolo, s'a infintiatu o scóla confessionala gr. orientala romana.

F. Asemenea cá unu casu specialu raportamu, ca comun'a Tarnavitia din tractulu Iliu la propria sa cerere si aretandu midilócele necesare pentru sustinerea unei scóle corespundetóre recerintelor legeri, prin conclusulu acestui consistoriu sub Nr. 3116 din anulu 1878 s'a despartitu de scóla matera din Booziu.

G. In urma avemu onóre a presentá actele doveditóre ce consistoriulu nostru a facutu fatia cu proiectulu de lege pentru introducerea limbei magiare cá studiu obligatoru in scólele nóstre poporale.

Rugamu Venerabilulu sinodu, cá luandu in considerare actele, ce in acésta privintia vi se presenta, se binevoiesca si din partea sa, a face pasii de cuviintia pentru salvarea autonomiei nóstre bisericesci si sustinerea in drepturile loru statatóre, regulamentare si legale a scóleloru nóstre confessionale greco-orientale romane din intréga archidiecesa.

Din siedinti'a consistoriului archidiecesanu cá senatu scolasticu.

Sibiiu, 7 Aprilie 1879.

N. Popea m. p.
archim. si vicariu arhiepiscopescu.
Dr. Iosifu Hodosiu m. p.
referentu.

Dela diet'a Ungariei.

Din desbaterile asupra inpunerei fortiate a limbei magiare. (Continuare din Nr. 34 fóia principale si suplementu.)

In Ungari'a se aduce o lege, carei asemenea nu vei aflá in legislatiunea nici unui poporu si statu liberu nicairi in Europ'a si nicairi in lume. Cátiva deputati de ai nationalitatiloru predisera curatu si respicatu, in audiulu lúmei, si cá se remana de admonitiune generatiuniloru urmatóre, cá acea lege va avea urmarile cele mai funeste: intunerecu, barbaria, vrasmasiia cumplita. Chiaru magiari de mare auctoritate, cá Csengery si altii, spusera limpede, cá ei nu credu in rezultatele dorite de magiari. Din aceste cauze si in bine inticlesulu interesu alu esistentiei, alu conservarei, prosperarei si onórei nóstre nationale, ar fi prea de doritu, cá si noi romanii se citimu si studiemu bine, in ordine chronologica, totu decursulu acelor desbateri, éra nu numai cuventarile deputatiloru de nationalitate

romana, a caror valoare adevărată se cunoaște numai dacă alături de ele sofismele pe care avea ei se le combata. În una din tipografiile de la Sibiu se publica tocmai acum una ediție germană din desbaterile de opt zile, în care limbile naționalităților fuseseră condamnate la moarte, căci simburile curatite de coaja, aceasta este.

S'a observat că la mulți lectori de ai noștri din afara, cari n'au avut mai niciodată ocaziune de a se ocupa cu afacerile internaționale din Ungaria și Transilvania, le este foarte cu greu a strabate cu mintea la motivele cele adevărate, pentru care se cere, nu de astăzi, ci de patruzeci și cinci de ani, introducerea limbii magiare prin forțarea și magiarizarea totală a tuturor naționalităților, cu estermnarea definitivă a celorlalte limbi și mai curând ca toate, a celei românești, a dialectelor slavone și chiar a limbii germane. În grația aceluor domni lectori vom începe și noi astăzi cu împartășirile noastre tocmai din 29 Aprilie, în care di se dete mai întâi proiectul fatal în desbaterea publică și meritoria a casei deputaților. Referențele comisiei dietale care au mai întâi avut cuvântul, fu Gavriilu Baross, unu tineru slavacu și unulu din renegații cei mai fanatici.

Acelu deputat Baross pe lângă multe sofisme ce incurcă, care înse fusese nimicită de către deputații naționalităților, luându-l binisoru gură pe de înainte, descoperi și adevăratele cauze, pentru care după credința densului, magiarii trebuie să insiste pe viața pe moarte, ca limbă magiara să fie nu numai exclusivă limbă a statului, adică limbă oficială, sau cum se dicea odată, diplomatică, ci totuodată și națională a tuturor popoarelor Ungariei și Transilvaniei. (Nemzetiségi eszme = ideea naționalității, este terminul adoptat).

Referențului Baross i se pare, că elu mai tare argumentu pentru magiarizare ilu afla chiar în statistică oficială a acestor țări. Din aceea adică produse densulu următoarele cifre, în adevăr foarte instructive:

Cu finea anului 1877 în Ungaria și Transilvania era 65 de institute pedagogice (preparandii), din care 51 de barbati, 14 de femei. Din acelea 65 numai 22 sunt ale statului, era celelalte sunt proprietate a diverselor confesiuni religioase și naționalități, adică 43.

În același an 1877 școli Asia numite elementare, începătoare, sau cum le-au botezatu în Ungaria, populare (cu câte 1 multu 2 docenti sau învățatori) în 12980 de comune (partea cea mai mare rurală, sătești), 15486. Din acestea sunt numai 1731 comunale, adică de acelea, care sunt școli de sub conducerea clerului și date în a primăriei, deregatorii comunale mirenesci, era școli elementare făcute din fondurile statului sunt până acum numai 131. Asia, școli elementare confessionale, adică făcute și ținute din fondurile bisericesci, de comune bisericesci din diverse confesiuni religioase, sunt cu totul 13755.

Din acelu număr respectabil de școli, 1141 sunt nemțesci, unde limbă de învățământu că și a învățăcelor este cea germană; 2773 școli sunt românești, de două confesiuni religioase; 1901 slavace, 250 serbesci (în Banat, ca cele multe serbesci din Slavonia și din granicia nu se numără aici), era 1692 școli sunt amestecate, câte cu 2 limbi. Mai sunt și școli cu limbă rutena, și de către Croația în mai multe comune cu limbă slovenă, pe acestea înse Baross le trece cu vederea, observă numai, că în 7024 de școli (confessionale, comunale și de ale statului) limbă este cea magiara. Dăru tocmai cifrele acestea însuși referențului grija și neliniște torturătoare, ne potendu suferi, că se există în Ungaria și Transilvania atâtea mii de școli germane, românești, slavone, în care se nu se învețe limbă magiara. Adăogă densulu, cu adevăratu, că ministeriulu a cercat și până acum destulu, că se introduce limbă magiara pe unde s'a potutu prin ordonanție; s'a vedutu înse, că pe această cale nu mergu departe (mai ales din cauză conflictelor cu bisericile autonome etc.); Asia s'a simțitu necesitatea unei legi pozitive, precum este această de față.

Alta dorere cumplită mai simte referențele Baross din lipsă de bani în tezaurulu statului, din care cauza guvernulu nu poate deschide școli de statu câtu se poate mai multe, care apoi fiindu proprietate statului, se se declare de exclusiv magiare, fără nici o considerație, că cele 10 milioane de locuitori nemagari versă pe fiecare an în tezaurulu statului din pungile lor sume neasemenatu mai mari decâtu cele 5 milioane de magari.

A treia dorere veche, ce strabate până la ficat, este după referențele și după totu ceilalți, că puterea intelectuală reprezentată prin multimea ope-

relor clasice, immensele bogății literare și științifice coprinse în limbile europene cultivate, strabate peste frontierele Ungariei cu atâtă succesu, în câtu trebuie să se îndoiască despre posibilitatea de a rezista multu timpu numai națiunea magiara cu limbă sa la acea invasiune atotu potinte a aceluor limbi și anume la invasiunea limbii unei națiuni mari, pe care nu o numește, despre care înse vrea a ști, căși împune limbă sa și cu forță. Mai la vale înse adăogă, că naționalitățile din Ungaria, afara d'ora de una, au rădăm siguru la spatele lor câte una din națiunile cele mai mari și mai tari, rudite lor de aproape, de a caror literatură se potu folosi totudeauna (Germania și Rusia). În contra acestui mare pericolu nu s'au aflatu altu mijlocu mai siguru, decâtu a izolă, închide și separă pe naționalitățile Ungariei de către națiunile vecine prin ajutoriulu limbii magiare, care cum se știe, este unică în Europă, nerudită cu nici-una. Aci referențele dă se pricepa ori-cine, că spre a se ajunge acelu scopu, nu ar trebui să se genedie nici de forță, de silă (kényszerítő eszközök).

În fine pe referențele ilu mai dore și lipsă cea mare de dascăli (docenti, învățatori, institutori), cari se cunoaște limbă magiara Asia, în câtu se o pota propune în școli; căci adică la 15486 de școli de ambele sexe în a. 1877 era numai 20717 docenti și docente, cari pe lângă ce nu sunt de ajunsu, apoi majoritatea lor nici nu cunoaște limbă magiara. De aici se esplica extraordinariă insistență de a magiarisă înainte de toate institutele pedagogice, și precum cerura unii, chiaru și cele theologice, pentru că peste alți vreo 10—15 ani prin popii tineri se se pota introduce și în biserici limbă magiara.

Spre a întielege și mai bine pe comisiiune, pe referențele și pe ministru, adăogămu aci, că în Ungaria și în Transilvania statulu însuși a îngrijitu în comparație cu alte țări, foarte puțin pentru înființarea institutelor de cultură, ci precum în Anglia până în ziua de astăzi comunele, municipiile, societăți și privați facu și deschidu școli câte le place și cum le place, din averile lor, în tocmai în țările coronei ungurești mai virtosu confesiunile religioase și naționalitățile au îngrijitu de cultură lor multa pucina, la care au potutu ajunge, din averile lor. Chiaru și cele mai multe gimnășii și toate seminariile theologice sunt proprietate a confesiunilor, și ce e mai multu, garantate prin legi și (cele protestante) prin tractate. Asia dăru prin magiarizare se ataca și dreptulu materiale de proprietate.

Citindu cu totă atențiunea motivele referențului, este greu a decide, deca sofismele sale sunt dictate mai multu de poftă domniei absolute a unui elementu național, sau de o frică imaginată.

(Va urma.)

Sciri diverse.

— (Necrologu). An'a Stoia nas. Popoviciu că socia, Aurelia, Cornelia și Traianu că fii, Maria Dancasiu că sora și Bucuru Dancasiu că cumnatu, cu animă frântă de durere anunțu, cumca sociulu, resp. tatalu, fratele, cumnatulu densiloru:

Dr. Nicolau Stoia.

medicu practic în Blasiu. nascutu în Vestemu la anulu 1830, — după unu morbu greu și îndelungatu asta noapte s'a mutat la cele eterne, după-ce s'a împartășitu cu cele Sante.

Blasiu, 6 Maiu 1879.

Maniu M. Drocu.

economu activu, fostu jude, juratu, reprezentante comunalu, casieru alu casei de pastrare și împrumutu în Resinari, după unu morbu scurtu, împartășitu cu sf. Taine, si-a finitu viața în alu 49-lea anu alu etății sale, Vineri în 27 Aprilie (9 Maiu) a. c.

Cu animă înfranta de durere multu obidat'a consorte Dobr'a M. Drocu nas. Muciu, în numele ei, alu fratelui și surorii reposatului, aduce această știre tristă la cunoștința tuturor consangeniloru, amiciloru și cunoscutiloru.

Resinari, în 27 Aprilie (9 Maiu) 1879.

— În momentele din urma ne mai veni și urmatoriulu necrologu:

Maria N. Ciurcu nascuta I. Nica

în urma unei grele suferințe și după împartășirea cu sf. taine a repaosatu astăzi la orele 12 din di în etate de 46 ani și după o fericită viață casnică de 29 ani.

Despre această dureroasă pierdere Ve încunostiințedea inconsolabilulu sociu Nicolae T. Ciurcu în numele jalniciloru fii, mama, frate, surori, cumnati, cumnate, nora, nepoti și nepoțe. Înarmormentarea a avut locu luni în 30 Aprilie (12 Maiu) a. c. la cimiteriulu bisericeii st. Treimi din grăveri.

Prin repaosat'a societatea română din Brasiovu a pierdutu o adevărată matronă, modelu de virtute că socie, că mama și că română.

Fid'ia țierin'a usioră și memori'a neuitată!

— (Ofrande). Din nefericitulu incidentu alu calamității, ce a ajunsu în primăver'a această pre conationalii noștri din comună Betlenu în comitatulu Făgărașului, amu facutu și în Clusiu în favorulu lor o modestă colectă de 19 fl. 50 cr. v. a. din maritimosele contribuiri ale pucinei înlelgenție române aflatore aici.

Cându ve rogu deci se binevoiti a înaintă sumă amentită, asemnată prin posta Onoratu Domniei Văstre la locul competent, Ve rogu totu odată a inseră în prețiuț'a foia ce ridegeți, numele urmatorilor p. t. domni, cari au contribuitu:

Dr. Gregoriu Silasi, professoru 1 fl., Capitanulu Marginenu 1 fl., Demetriu Papp, c. r. capelanu castrense 1 fl., Capitanulu Campenu 1 fl., Almasianu, avocatulu, 50 cr., Leontinu Popu, jude r. 50 cr., Gabrielu Jliesiu propr. 1 fl., Akontz Janos 50 cr., J. Coroianu, avocatulu 50 cr., Andreiu Francu, jude r. 1 fl. Alesiu Pappu, avocatulu 1 fl., Dr. Isacu, adv. 1 fl., Vincentiu Nicora, stud. univ. 50 cr., Indricu 30 cr., Joanu Petranu, avocatulu 1 fl., Araria 20 cr., Iuliu Herbai stud. univ. 1 fl., Victoru Piposiu consil. m. 50 cr., Gavrilu Popu, protop. 50 cr., Basiliu Podoba 30 cr., Lazaru Baldi, propriet. 1 fl. Alesandru Lazaru cons. c. 60 cr., Petru Suciulu 1 fl. Andreiu Truti'a notar. c. 60 cr., Alesandru Comanescu, jude r. 1 Ladislau Popu esec. 1 fl. — Sumă de 19 fl. 50 cr. v. a.

Clusiu, 10 Maiu 1879.

Vincentiu Nicora,
Auditoriulu de filosofia în Clusiu.

— (Focu înfricosiatu). Ni se scrie din Cherstiu (Comitatulu Hunedorei), cumca acolo în 6 l. c. pe la amedi s'au escatu unu focu înfricosiatu în partea nord-vestică a Comunei. Foculu fiindu ajutat de unu ventu mare, în câte-va minute s'au estinsu peste intrăg'a strada și fiindu casele și superedificatele acoperite cu paie și tare îndesuite lângă olaltă, în scurtu timpu au consumatu intrăg'a strada. Nefericiti locuitori, cari în cea mai mare parte erau la lucrul câmpului, nu au potutu scote nimicu din case și Asia furiosulu elementu au consumatu 31 case, 29 siuri și grajduri, unu numeru considerabile de cosiuri cu bucate (cotarci), cotetie de porci și alte cladiri economice, precum și o cantitate mare de bucate și nutrementu. Daun'a, dupacum ni se raportedea, se urca la peste 10.000 fl. v. a.

— (A. S. principele Leopold de Hohenzollern), fratele A. S. R. Domnulu Romaniloru, a sositu la București, Marti în 6 Maiu.

— (Sabi'a de onore). A. S. R. Domnitorulu va primi în curându unu semnu mai multu despre iubirea și devotamentulu Romaniloru și care va fi una din cele mai frumoșe amintiri despre glorioșele fapte seversite de armat'a română pe câmpulu de bataia din Bulgari'a sub conducerea bravulu ei Capitanu.

Acestu semnu de omagiu și de aducere a-minte va fi o sabie de onore, pe care corpulu oficiarscu o va oferi Domnitoriulu în memorabil'a di de 10 Maiu.

Credemu a face o placere lectoriloru noștri descriindu acestu frumosu daru.

Manerulu sabiei, de aur massivu, reprezenta unu vulturu pe alu carui capu se afla coróna regala. Ochii sei sunt două petricele de rubinu. Partea interioră a manerulu poarta inscripțiunea: *Gloria eroiloru caduti!* Pe fia-care din cele trei ramuri ale aperatorulu manerulu se afla inscrista una din localitățile *Griovitia, Rahova, Smardanu*. Partea din dosulu manerulu cu care se termina aceste trei ramuri, reprezenta medalia *Virtute Militara* și crucea *Trecerea Dunarii*.

Limba sabiei e din Toledo și poarta pe o latură inscripțiunea: *Bravulu nostru Capitanu*, era pe cealaltă: *Bunulu nostru Sveranu*. Pe dosulu limbii adică pe partea opusă talsiului, sta: *Virtus romana rediviva*.

Tec'a e de otielu, avendu pe o latură *Steuă Romaniei*, era pe cealaltă armele țierei.

Acăsta frumoșă sabie e lucrata de cei de artiști din Paris, în cas'a Froment Maurice. (Rom.)

— (Multiamire publică.) Strigatulu de groză pe care l'a produsu catastrofa din Seghedin a gasitu și în Romani'a unu puternicu resunetu.

Într'unu modu în adevăr misicatu s'a manifestatu în această țiera adancă compatimire pentru miile de nefericiti dela Seghedin. Clasele de sus și de josu, bogatii și saracii, s'au întrecutu în nobil'a nasuștinții de-a veni în ajutoriulu nefericitorulu, de-a le alina suferințele.

Numerosele ofrande care au cursu din toate partile; sunt o stralucită dovadă despre simțulu de binefacere pe care-lu au Romanii într'unu gradu atâtu de mare; ele au desteptatu în tota Ungaria cea mai viua recunoștința pentru statulu vecinu și pentru locuitorii sei.

Legatiunea i. r. austro-ungară îndeplinește dera numai o placută datoră, exprimandu în numele guvernulu regescu ungurescu, cea mai caldoroșă recunoștința față cu aceste simțiminte, și multiamindu în modulu celu mai cordiale tutulu aceluor corporatiuni seu persoane particulare, care au contribuitu la această ocaziune prin ofrande banesci seu în ori-ce altu chipu.

București, în Maiu 1879.

Legatiunea i. r. austro-ungară.
(„Romanulu“.)

Bibliografia.

Din publicatiunile recente ne venira următoarele:

— „Crescerea poporala,“ manualu pedagogico-didacticu pentru luminatorii poporului, prelucratu de d. Dr. Augustinu Lauranu. Oradea mare, 1879. Unu frumosu volumu in 8° pag. 360. Pretiulu acestui opu este: 1 fl. 30 cr. v. a. cu posticipatiune: 1 fl. 50 cr. Acelasiu autoru au publicatu si

— „Crestinulu greco-catolicu deprinsu in legea sa,“ manualu cateheticu si istoricu, 359 pag. 8°. Pretiulu este același ca si alu „Crescerei poporale.“ Ambele opuri dintr'odata cumperate costa numai: 2 fl. 20 cr. cu posticipatiune 2 fl. 30 cr. v. a.

— „Economia Rurala la Romani“ este o importanta publicatiune a d. P. S. Aurelianu, membru actualu alu Societatii academice romane, pe care o au estrasu in brosiura separata din Analile Societatii academice romane, Tomulu XI. Coprinsulu este: Ochire generala. — Instrumente agricole. — Amendamente si ingrasiaminte. La finea brosiurei I sunt adaoșe spre inlesnirea cetitoriloru 4 stampe forte frumosu executate. Acesta publicatiune a aparutu in București, 1878.

— „Congresulu geologicu internatiunalu tinutu la Parisu in 1878.“ De d. Gr. Stefanescu, professo de Geologia si Mineralogia la Universitate. București, 1879. Pretiulu 75 bani.

— Din „Bibliografia Romana“ buletinulu mensualu alu Libreriei generale romane din Romani si a libreriei romane din strainetate au aparutu Nr. 4 pro Aprilie. Abonamentulu la acesta publicatiune salutata cu multa buna-vointia din partea intregii presse romane, se potu face la editorulu ei d. Degenmann in București, Strada Batistea Nr. 6. Pretiulu ei este: pentru Romani, Transilvani si Bucovin'a 5 lei, s'eu 2 fl. pe anu; pentru strainetate 10 lei s'eu 4 fl. v. a.

— Ratiunea Societatii de inprumutu si pastre „Aurora“ din Naseudu, incheiata cu finea anulul 1878. Bistritia, 1879.

— Precum cetimu in „Amiculu Familiei“ redactorele acelei foi d. Nicolae F. Negrutiu va deschide in 315 Maiu in Gherla unu

— Stabilimentulu literariu, care va constă din Inprimaria propria, provieduta cu litere moderne si machina rapede;

— Libraria si Antiquariu, pre langa care se mai adaoșe si comerciulu cu papiru si alte necesarie de scrisu;

— Provedietura si Editura de scrieri romane, pre langa cele mai avantajoșe conditiuni pentru autori.

— Editorii si proprietarii de carti noue si vechi, precum si doritorii de a eda scrieri originale ori traduse ale lor, au se se adresadie la Redactiunea „Amiculu Familiei“ in Gherla.

— Din „Darea de s'ema asupra procesulu politicu de pressa alu lui G. Baritiu, care esise in editiune separata, si trecendu-se cu totulu pe neasteptate editiunea I, tipografi'a W. Krafft publica si editiunea II; acesta inse numai in 500 de exemplarie. Pretiulu e totu 25 cr.

— Brosiura se afla de vendiare in Vien'a la libraria K. Gräser, Wallfischgasse Nr. 6, era in Cernauti la libraria H. Pardini, in București la libraria Szöllösy, piati'a Teatrului si in Iassi la dn. profesoru Stef. Emilianu.

Conversatiuni asupra traducerei cartiloru noastre bisericesci.

(Urmare.)

Quat pentru pluralulu inceputuri, cerurile, se tinu curat de stylulu biblicu, sau sunt nisce hebraismi, ca resariturii, appusuri, cerurile cerurilor, apele, sangiuri etc. in locu de resarit, appus . . . que nu numai nu schimbă sensulu intru nimica, ci inalta expressia din preuna cu imaginatia.

Aqui nu e vorba d'a accusa sau appera pe Moysē de cutare dogma sau doctrina; si cu atat mai pușin de a l' intinde Chrestinii d'o parte, Hebreii de alt'a si Musulmanii de alt'a, qua fiacquare sa l' faca al seu: vorba este d'a sci in adevē que a fost Moysē; quoci neapperat cată sa 'si fi avut si ellu nascerea sa, educatia sa, tradițiile salle, si ideile si doctrinele salle particulare.

Hebreu, bine era, cum sunt si astadi multi hebrei, versati in multe sciinte, ocupandu-se in multe si varii meserii, si unii ca filosofi sunt materialisti, altii spiritualisti; unii in quelle politice tinu cu despoșii, altii compătinescu cu popoli si se cerca a se emancipa si ei ca omeni. Hebreu cum disserom era in adevē; ansē profesă ellu credințele polyteismului si theocratiei Egyptului? era ellu, ca omu politicu, pharaonist sau regalist? Vru ellu după que liberō populu de sub jugulu lui Pharaon, a l' suppone la altu jugu, proclamand de rege pe sine sau pe fratele seu, sau pe alt quine va, or disse: „Aquestea dice Domnul Dumneșeu; allegetivē voē peste deci, si peste sute si peste mii, si fiti guvernati de aliesii vostri?“ Hebreu, hebreu iarosi o repetam, ansē isi avea si ellu doctrinele salle, que se dau pe fața peste tot locul unde serie si vorbesce elu.

Că Hebreu, nascut si crescut in Egyptu si educat la curtea lui Pharaon, si după scolele prin quare a trecut si după scrierile salle n'a fost de quat trinitar, si pentru aqueasta n'au nici a l' appera Chrestinii, nici a l' accusa adversarii, quoci Indianii nu mai era chrestini si era trinitari: Brahma, Vichnu, si Sivá: Creatorulu,

Conservatorulu, si Destructorulu. — Chinesii n'au mai fost chrestini, si era trinitari: Cerul, Pamentulu si Omul. — Grecii assemene: Joie, Neptun, Pluton. — Egyptenii assemene: Amon, Pha, si Rhe, adico după doctrinele lui Ernes, Autoritatea divină, Spiritulu universal, si Materia universale. Moysē crescut in aquea țerra si in scolele ei in aquellesi principie; si fiind quō in multe limbe asiatiche spiritualu sau quelle spirituali se dicea terra, ecce trinitatea lui ensuși dela primul verset: Eloim, Ceru, Terră.

Că Hebreu, tradițiile dela părinții sei intre toți Israeliții era, quō Dumneșeu s'a arătat lui Abraham sub formă de trei bărbați sau angeli.

Aqueastă noșio devine forte mare, de ne vommu mai intinde a cită de quate ori Moysē se lassă a l' vedē fiă quine, quō in doctrinele salle philosophice si religioșe era trinitar.

Continuand ansē cu notele nostre, nu vommu lipsi a adduce la minte cititorulu, unde Moysē își mai invedereadă aqueastă doctrina.

Tot que mai avem a dice assupra acestui verset este, de a face intrebare tutulu orthodoxilor, or quellor que se dice philosophi, expressia *en αρχή*, que după hebraesce se pōte exprima *en αρχή*; cuvine-se a se traduce prin in inceput, sau in principiu, sau in autoritate?

Quand vorbesce quineva de timpu, se scie quō tot astadi are al seu ieri si al seu mâine, si ieri are alt ieri in neamarginit, si mâine are alt mâine, iarosi in neamarginit. Quand s'ar strămută quineva cu imaginatia la creația lumii si ar judecă, se convinge quō lumea de si nu era încă creată, timpu ansē si locul cătă să esiste din eternitate, si quō timpu nu are nici inceputu nici fine, precum si locul este neamarginit. Prin urmare vorb'a *en αρχή*, de si insemnădă inceput, a o traduce aquil prin aqueastă vorbă, este a traduce expressia din partea quea mai vulnerabile si suppusă la critic'a incredulilor, unde expressia hebraică, hellenică si latină nu se pōte expune la aqueastă critica, quoci inaintea philosophilor profundi si a theologilor înalți *en αρχή* si principiu, insemnădă tot que pōte satisfacē rația.

Si ecă pentru que. Un architectu sau un domnu mai nainte de a se pune a edifica o casă sau un stabiliment ore-quare, își are planulu tras, daqua nu pe hârtie, încai in minte; si planulu existe mai nainte de începerea edificulu. Pe de alta parte in general e recunoscut, quō mai nainte de creatia lumii de catra aquest Mare Architect al universulu quare este Dumneșeu, legile mathematiche, mechaniche si physice existeă la densus si de o dată cu densus din eternitate, que e farō inceputu. Așa darō Dumneșeu creō lumea in legile salle, in principiele salle, după planulu seu dejă tras de mai nainte si prin autoritatea sau a tot putința sa.

Pentru cuvântulu aquesta dar philosophii que nu adoptă inceputu universulu, nu pot adoptă nici intr'nu chipu la impregiurarea creatiei vorb'a *inceput*; Theologii que adoptă in adevē inceputulu lumii si il si determină, nu potu si mai pușinu pe de altă parte a adoptă singură vorb'a *inceput*, de nu va fi insocita si de înțellesul *principiu*, quare după densu este Logos, si *autoritate*. Vorb'a sau înțellesul singur *inceput*, după densu iar faceă a cadē intr'o eresă din quelle mai neiertate, si de aquea primii părinți ai Bisericii allesserō si incuviințarō vorb'a *en αρχή* si *principiu* que coprinde quate trelle aqueste înțellesuri, si *inceput* adico, si *principiu*, si *autoritate*.

Fiă quine pōte vedē, quō noi nu facem aquil observatiō Bisericii sau Părinților Ei, que au scris in helenica si latinesce, ci traducătorilor romani si noē ensine, pentru que nu adoptarom vorb'a *principiu*.

Si caus'a pentru quare nu cutedarom a o adoptă, nu este de quat tēm'a de gurelle relle alle aquellor inveciți in quelle relle, quō sunt multe si potente, si potu să strice totulu pentru o singură vorbă; să arunce cartea din mână, ensuși dela prima vorbă. Facem urări qua posteritatea la altă edițiō sau traduciō să schimbe vorb'a *inceput* in *principiu*, nu numai aquil, ci si la primul verset al capulu I. dela Ioann: unde se dice. „La inceput era Cuvântulu . . .“ Aquil, in dogmele Christianismului vorb'a *inceput* este o errōre din quelle mai mari. *Cuvântulu* sau Logos că si Dumneșeu nu are inceput, Cuvântulu que e de o ființă cu Dumneșeu nu are inceput, ci *en αρχή* ην ο λογος *en principiu* era Cuvântulu.

(Va urmă.)

Economia nationala.

Creditulu poporalu.

(Urmare.)

Unu altu avantajulu alu creditulu din punctulu de vedere alu laborei, că elu incuragiassa economia. Economia, conditiunea prima a capitalulu! Cum incuragiassa capitalulu economia? Prin stabilirea de banci cari primescu deposite si prin banii cu dobenda ce procura. Fara aceste rezervorii, cea mai mare parte din economii ce sunt de datu cu dobenda, aru deveni inproductive. Ve voiu spune inca, ca se va face cu ele ceea ce singuri ati ghicitu: s'ar chieptui. Laborea ia din aceste rezervorii, sub forma de inprumutu seu inlesniri, sumele necesarii. S'au comparatu economiele individuali cari se versa la banci, cu riuletiele cari formesa riulu. Acesta este rolulu ce l' u jucara bancile private, pe urma bancile publice, multu mai vaste că primele. Dér riurile nu redau apele inprumutate, de catu sub forma de plouia fecundante, candu ap'a e subta de sōre. Aci afara de plouia care fecunda, apele odata concentrate se dividu din nou, după trebuințele industriei umane cari le dirige si intrebuintieșă. Ast-felu, pentru ca se concepemu bine ide'a,

pentru ca se posedemu dorintia de a constitui creditulu pe base mai poporale, nu e de locu necesariu de a fi injustu fatia cu creditulu cum esista adisi de a negă ca elu are efecte utile pentru mass'a laborioșă.

Acestu creditu, este elu indestulu pentru clas'a lucratoșe? I vine in ajutoru in masa; individii activi, inteligenti, muncitori deru fara avere, voru gasi in acestu creditu ajutoșele dorite? Nu me indoescu a respunde negativu. Cum? Simplulu muncitoru, umilulu industriasiu, omulu capabilu nu voru avē si ei creditulu loru specialu si directu, caruia se i se pōta adresă intr'o ore-care mesura? Cum? Va fi chinuitu de miserie, va fi inteligentu si muncitoru, nu va avea alta gandire si alta dorintia, de catu cum se faca se traiēșca pe ai sei si pe sine prin exercitiulu sacru alu muncii, si creditulu se nu i vie in ajutoru?

Nu, muncitori carora me adresezu, acēșta ar fi nedreptu. Dēca lips'a absoluta de creditu poporalu ar veni din gresiēl'a lucratorulu, ar trebui scosu din apathia sa. Dēca lips'a absoluta de creditu poporalu ar veni dela societate, pe ea ar trebui se o consiliamu, se o escitamu de a esi dintr'o culpabile neingrijire. Negresitu prim'a datoria a individulu este de a se ajută pe sine si; deru este si datoru a societatii de a ajută pe individulu slabu, nepotintiosu, ignorantu; e datoria ei de a intinde man'a celui ce siovaie, de a presentă, pe catu se pōte, o scandura de scapare naufragiatulu!

Pucinu creditu adesea a facutu multu bine! Si nu trebuie se ne gandimu cum se se generalisese unu asemenea bine?

Este deru forte de doritu că, după atatea progrese implinite, că, după progresulu care a radicatulu pe muncitori din conditiunea de servi seu de lucratori ai corporatiuniloru oprimate de vechiulu regimu, la conditiunea de muncitori liberi, este de doritu că se se mai realisedie unu progresu nou, care se faca pe celelalte si mai fecunde, adeca: posibilitatea creditulu.

Vai, muncitorulu adesea se perde din cauza ca nu vine nimeni se l' inlesnesca la nevoia ce are. Dēru cu tōte acestea, cu toti o scimu, creditulu ofere dificultati pe care nu trebuie se le inputamu lui Stanu seu lui Branu, nici gubernulu. Aceste dificultati sunt asia de mari, ca l'aru fi potutu face se fia creditu că lucru impossibilu, dēca spiritulu de inbnatatiri, care fremanta societatea moderna, ar fi acceptatu asia lesne aceste impossibilitati aparente. Se dai bani cu inprumutu cui nu are, e unu abisu in care gandirea pare ca se perde! Dēru ce este cu nepotintia buneii vointie, muncii, inteligentii ce cugeta, sciintiei? Se pōte dice de poterea inteligentiei care voiesce a face binele, ceia ce Evangelia a disu cu multa fortia de poterea miraculoșă a credintiei. Si ea asemenea pōte se misce muntii din locu.

Este forte evidentu, ca creditulu de intinsu in favōrea acelora cari n'au nimicu seu cari au unu pré micu capitalu, este multu mai anevoe de constituitu, de catu creditulu pentru aceia cari posedu ceva.

Ori-ce creditu presupune o garantia. Creditulu datu este ajutorulu, este bine-facerea, este pomana. Au voitu unii se unēșca ideia gratuitatii cu ideia creditulu. Ori-ce silintie de spiritu si de subtilitati ce si-au datu spre acēșta, n'au isbutitu, trebuie se o marturissimu, de catu la o propositiune absolutu contradictoria. Creditu si gratuitate suntu doue expressiuni cari se desmintu, este că cum ai dice cercu patratu. A inprumută fara folosu si fara securantia, se numesce acēșta a inprumută? Nu, acēșta se numesce a dá. O banca, dēca voiesce că se traiēșca, va tinea comptu de riscu si va pretinde unu ore-care interesu pentru fondurile banesci ce inlesnesce. De nu va face asia, va merge la o sicura ruina.

Atunci, se fimu logici si se desfintiamu si vendiarea, că-ci in pretiulu vendiarii figurēșă interesulu; aru trebui se proclamamu absentia ori carei proprietati, regimulu comunitatii absolute, ultimulu terminu inevitabilu alu creditulu gratuitu. Acestu sistemu alu comunismulu, sciti pré bine ce pōte se produca, din puctulu de vedere alu buneii stari a poporatiunei: suprima ori ce stimulentu energicu de activitate. Acela care ar lucră si ar economisi, vendiendu ca i se ia in profitulu unei vaste comunitati tōta partea castigulu seu care ar intrece pe alu altuia, cine s'ar mai gandi a lucră multu si a economisi? Societatea s'ar saraci in masse. Si ce felu de sistemu ar fi acela care, in distribuirea productelor, n'ar voi se tina comptu de inegalitatea muncii si a meritulu?

(Va urmă.)